

De Skor
jaargang 9 nr. 1

1990

Pieter Dijkster

DE SKOR, tijdschrift van de VWG - TEXEL

9e jaargang nummer 1.

Inhoud:

Van het secretariaat	blz.	2
In memoriam		5
Van de redactie		6
Huis en Oeverwaluwen op Texel		7
Vliegen vangen		9
Verslag weidevogelbescherming '89		12
Afwijkende Eidereenden		16
Waarnemingen nr. 50 '89		20
"Februari" Jan H. de Groot		24

DE SKOR, VAN HET SECRETARIAAT

Bestuur.

Het bestuur bestaat op dit moment uit: Cor Smit, Hannes Milder, George Wintermans, Adriaan Dijksen, Bob Loos (voorzitter), Hans Witte (penningmeester) en Dick Schermer (secretaris).

Aansprakelijkheidsverzekering.

N.a.v. opmerkingen tijdens de laatste jaarvergadering is een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten voor de werkgroep. Gedetailleerde informatie kan worden verkregen bij Bob Loos.

Vogelcursus.

N.a.v. de belangstelling die er was tijdens de vorige vogelcursus hebben we besloten een nieuwe serie te starten. De opzet is wat gewijzigd. We hebben het de titel: "Als je goed kijkt en luistert naar vogels beleef je meer" meegegeven. Deze cursus is bestemd voor mensen die de vogels wat beter willen herkennen, vooral op hun zang. Het geheel bestaat uit drie lesblokken. Ieder lesblok bestaat net als vorig jaar uit twee delen: een theorie avond op de vrijdag en een praktijkdeel in de vorm van een excursie. De lessen worden in duo-schap verzorgd door Bob Loos en Dick Schermer.

Les 1: Vogels van de Hoge Berg (vrijdag 30 mrt/zat. 31 mrt)
Naast een algemeen gedeelte wordt ingegaan op vogels rond bebouwingen en parken, de lijsterachtigen en enkele kraaiachtigen.

Les 2: Vogels in Waalenburg (vr. 20 apr. / zat. 21 apr.)
Ditmaal staan natuurlijk de weidevogels en de eendachtigen centraal. Weidevogels als Kievit, Scholekster, Grutto, Tureluur, Veldleeuwerik maar ook Kempfaan, Watersnip en Wulp zullen de revue passeren. Tevens wordt ingegaan op de weidevogelproblematiek.

Les 3: Vogels in de Dennen (vrijdag 11 mei / zat. 12 mei).
Vogelzang blijft voor velen een moeilijk, maar toch wel verrijkend aspect van het vogelen. Veel zomervogels zijn rond die tijd in het bos aanwezig. We zullen aandacht schenken aan Fitis, Tjiftjaf, Fluiter, Zwartkop, Roodborst, Boompieper, Gekraagde Roodstaart en Nachtegaal. Daarnaast krijgen de Duiven, de Grote Bonte Specht en de Vlaamse Gaai een plaats. Opgave voor deze cursus voor 10 maart bij Dick Schermer, Telefoon 14239. De avonden in de Oude Ulo beginnen om 20.00 uur. De excursietijden en plaatsen worden op de avonden met de cursisten afgesproken. Het cursusgeld bedraagt f10.-.

Leesmappen.

De leesmappen rouleren niet zo vlotjes meer de laatste tijd. Misschien kunnen we wat attenter op de vastgestelde leestermijn zijn. Actuele informatie lezen van een paar jaar oud is niet aantrekkelijk. Informatie over de leesmap bij Rita Bakker tel. 15350.

Declaraties.

Declaraties van diverse Vogelwerkgroep-activiteiten laten soms lang op zich wachten. Ook gebeurt het wel dat Hans Witte een rekening op eigen naam krijgt, wat verwarrend is met zijn privé-boekhouding. Vermeld bij rekeningen altijd dat het voor de Vogelwerkgroep is en van wie de betreffende rekening afkomstig is. Bovendien is het lastig als Hans declaraties ontvangt waarbij ook privé-bedragen staan vermeld.

Nieuwe leden.

De volgende mensen hebben zich het afgelopen half jaar bij de V.W.G. aangemeld:

Axel Degen, Elsa Brandströmstrasse 4, D-4500 Osnabrück
West Duitsland tel. 0541-64676

Cor Maas, Rozendijk 24, 1791 DE Den Burg, tel. 13236

Jan Witte, Stolpweg 2, 1797 AV Den Hoorn, tel. 19695

Henk Flier, Naalrand 23, 1797 AM Den Hoorn, tel. 19571

Els Feuth en Stephan Cramer, Tolsteegplantsoen 47',
3523 AN Utrecht, tel. 030-510970

J.B.Frieling, Catharina van Reneslaan 19, 1403 EP Bussum,

Pim Wolf, Willem Breukelszstraat 4a, 3027 CL Rotterdam
tel. 010-4158925

Welkom bij de V.W.G.

Afgezegd hebben de fam. van Dongeren en Hans Russer.

Agenda.

zaterdag 17 maart: wandelexcursie over de dijk van de Een-dracht richting Zeeburg en de Skorren. Vertrek vanaf het Lancastermonument nabij de Cocksdoorp om 9.00 uur.

vrijdag 23 maart: Mogelijke lezing.

vrijdag 30 en zaterdag 31 maart: Vogelcursus, zie elders in deze Skor.

vrijdag 20 april / zaterdag 21 april: Vogelcursus les 2.

zaterdag 28 april: Excursie in de Dennen om vogelzang te beluisteren. De excursie staat onder leiding van enkele leden die goed de vogels op het gehoor kunnen onderscheiden. Vertrek vanaf de Catharinahoeve om 7.00 uur. Komt ook in de Texelsche Courant.

vrijdag 11 mei / zaterdag 12 mei: Vogelcursus les 3.

maandag 28 mei: Avondexcursie naar Drijvers Vogelweid de Bol. Vertrek om 18.30 uur vanaf de ingang op de Zwinweg naast boerderij de Bol. Er kunnen 15 personen met deze excursie mee. Opgave bij Dick Schermer (tel. 14239).

maandag 11 juni: Avondexcursie naar de Geul. Vertrek om 19.30 uur vanaf het vogelwachtershuisje bij de Geul. Ook hier kunnen 15 personen mee. Opgave bij Dick Schermer (tel. 14239).

N.B. Bij het samenstellen van deze agenda wordt vanaf nu steeds even overleg gepleegd met het I.V.N.-Texel om evenementen op dezelfde data te voorkomen.

In memoriam

Cees Witte

Plotseling krijg je het bericht dat Cees overleden is. Dat is een grote schok, vooral als je beseft dat je hem daags daarvoor in den Burg nog tegen kwam. Je realiseert je dan dat het leven plotsklaps afgelopen kan zijn.

We zullen hem als trouw deelnemer aan onze excursies erg missen. Geen afstand was voor hem te ver. Hij nam de tijd ervoor en was bijna altijd present. Hij genoot ook zichtbaar van de natuur, de vogels en de mensen.

We zullen Cees tijdens onze komende lezingen maar vooral tijdens de excursies missen.

Wij wensen zijn familie en huisgenoten veel sterkte toe.

Het bestuur van de
Vogelwerkgroep Texel.

Broedsucces van zangvogels in bosjes en houtwallen.
Een verzoek om medewerking.

Onderzoek van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, afdeling landsschapsecologie, heeft aanwijzingen opgeleverd voor de veronderstelling dat in kleinschalig landschap met bosjes en houtwallen veel bosvogels het liefst in bosjes broeden. Ze gaan pas de houtwallen bevolken wanneer er een overschot aan broedvogels is, waarvoor in de bosjes geen plaats is. Wanneer zou deze voorkeur tot stand komen?

Een van de mogelijke verklaringen is dat het broedsucces van nesten in houtwallen systematisch lager is dan in bosjes, bijvoorbeeld omdat houtwallen ongunstige fourageeromstandigheden bieden. Je kan dit onderzoeken door vergelijkingen te maken van het broedsucces in nestkasten in houtwallen en bosjes. Hiertoe kunnen enige tientallen (evt. door het RIN te leveren) nestkasten in deze beide biotopen worden opgehangen. De Pimpelmees is een interessante soort, wellicht meer dan de Koolmees. Datum van het eerste ei, aantal eieren en uitvliegende jongen zijn de waardevolste gegevens, indien mogelijk ook de leeftijd van de oudervogels. Oorzaak van eventuele verstoringen is ook van belang. Het RIN is bereid om assistentie en advies te verlenen bij plaatsing van de kasten en de verwerking, interpretatie en rapportage van de verzamelde gegevens. De VWG is geïnteresseerd in dit project, maar heeft op dit moment teveel om handen. Daarom zoeken we iemand die geïnteresseerd is en bereid is contact op te nemen met RIN-Leersum. De bedoeling is dat het komend broedseizoen al begonnen wordt met het verzamelen van de nestkastgegevens (al snel dus). De VWG wil volgend jaar graag bijspringen en eventueel de coördinatie op zich nemen.

Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met:

P. Opdam en A. Schotman
Rijksinstituut voor Natuurbeheer
Afdeling Landschapsecologie
Postbus 46
3965 ZR Leersum
tel. 03434-52941

Overleg vooraf wordt sterk op prijs gesteld.

De redactie.

Huis en Oeverzwaluwen op Texel.

In 1988 heb ik op verzoek van Herman Leys een telling gedaan van het aantal Oeverzwaluwnesten. Dit in het kader van een landelijk onderzoek naar het totale aantal Oeverzwaluwnesten in Nederland. Dit was ook op Texel nogal sterk achteruit gegaan.

De zanddepots nabij Oudeschild en nabij de Waal waren in 1988 oorzaak van een toename. Hier broedden toen resp. 5 en 3 paartjes. Het totale aantal op Texel was toen ca. 15 paartjes. Ook in 1989 bleek het zanddepot nabij Oudeschild weer een trekpleister te zijn. Met 11 paartjes werd dit de grootste kolonie op Texel. Het depot nabij de Waal was dit jaar verdwenen. Met de eigenaar van het zanddepot te Oudeschild werden goede afspraken gemaakt zodat de Oeverzwaluwnesten niet beschadigd werden.

In een stil stuk van de tocht langs de Fienweid zat dit jaar maar 1 nest (vorig jaar 4) maar nabij de Schans zaten dit jaar weer minstens 3 paar (mededeling Piet Bakker) zodat het totale aantal in de omgeving van Oudeschild op minimaal 14 paartjes komt. Door de gunstige weersomstandigheden zijn er dit jaar geen nesten uitgespoeld en zijn er diverse vervolglegels geweest. Op het zanddepot te Oudeschild minstens 4 stuks.

In de nazomer werden er nabij de broedkolonies flinke aantallen Oeverzwaluwen gesignaleerd. Nabij de Schans ±15 stuks en tussen Oudeschild en Dijkmanshuizen 30-40 stuks. Al met al niet zo'n gek resultaat.

De plannen van Waterschap Texel, om een stuk binnendijk bij Nieuweschild van de steenbekleding te ontdoen, zijn dit jaar niet rondgekomen. De steile kant kon dus ook niet gerealiseerd worden. Natuurmonumenten heeft het voorterrein wel verlaagd zodat dit een nat terrein worden is. Jammer dat dit niet gelijktijdig kon want het is gebleken dat Oeverzwaluwen graag gebruik maken van kunstmatige steile kanten en dat een zanddepot een tijdelijk iets is.

Aansluitend op het onderzoek naar Oeverzwaluwen is ook gevraagd enig onderzoek te doen naar het aantal broedende Huiszwaluwen op Texel. Landelijk is dit ook afgenomen. Op Texel werd er door verschillende personen in de dorpen gekeken naar de bewoonde nesten. In den Burg werden geen bewoonde nesten meer aangetroffen. Enkele jaren terug waren hier nog 2 kolonies samen goed voor minstens 15 paartjes.

Oosterend werd door Bram van Dijk geïnventariseerd. Hier werden 19 bewoonde nesten gevonden waarvan er zeker 17 broedresultaat hadden.

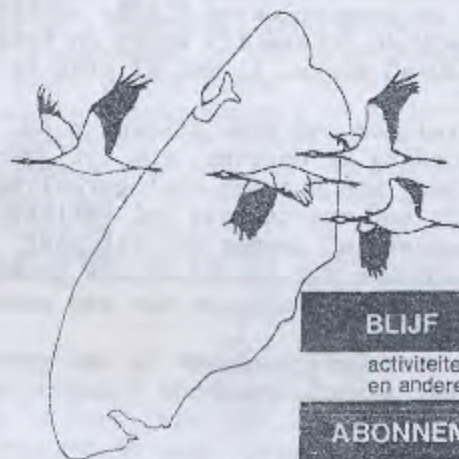
In de Waal zat vroeger een flinke kolonie nabij de Polderweg. Hier werden nu door Dirk Maas nog maar 7 nesten gevonden. Ook een flinke afname dus.

In den Hoorn werden door Kees Bruin 8 bewoonde nesten gevonden.

Wat betreft de rest van Texel kunnen we kort zijn. De Koog slechts 1 paar, aan de Muyweg in Eyerland 1 paar en aan de reddingbootschuur ook 1 paar. Al met al 37 paartjes op heel Texel.

Misschien dat er bij iemand nog andere broedplaatsen bekend zijn van Oever- en of Huiszwaluwen. Ik zou dat graag horen om een zo compleet mogelijk overzicht te krijgen.

Giel Witte, telefoon 13895.

DE SKOR

tijdschrift van de
vogelwerkgroep
Texel

WORDT OOK LID !

voor fl.15,-
ontvangt u
de Skor 6x per jaar

BLIJF OP DE HOOGTE !

activiteiten, waarnemingen, excursies
en andere wetenswaardigheden

ABONNEMENTEN, INLICHTINGEN

Hans Witte, Waalderstraat 49, 1729 EB Den Burg 02220 - 15456

Het is al weer een tijdje geleden dat in deze rubriek het één en ander werd opgetekend uit SOVON-nieuws, het mededelingenblad van de gelijknamige overkoepelende vereniging, waarvan ook de Texelse Vogelwerkgroep lid is.

Het broedseizoen 1988 leverde voor Noord-Holland enkele bijzondere broedvogels op, waaronder Noordse Nachtegaal, Roodmus, Kleinst Waterhoen en Buidelmees. In Zuid-Limburg werden vermoedelijke, dan wel zekere broedgevallen genoteerd van Waterspreeuw, Oehoe en Cirlogors. Jawel... Altijd al een vreemd stukje Nederland geweest, dat Limland. Al die rare heuvels en nu ook dit nog. Brilduiker en Middelste Zaagbek kunnen in Nederland inmiddels tot de vaste broedvogels worden gerekend.

Het broedseizoen 1989 levert gunstige berichten op voor de Blauwe Reiger. De stand lijkt zich hersteld te hebben tot het niveau van 1984, d.w.z. voor het drietal strenge winters waarin nogal wat vorstslachtoffers zijn gevallen. Het gaat ook goed met de IJsvogel, Kerkuil, Groene Specht, Boomleeuwrik en Roodborsttapuit, allemaal soorten die geprofiteerd lijken te hebben van de zachte winters van de laatste jaren. Op verschillende plaatsen in Nederland, o.a. in Noord-Holland, is de Grauwe Gans min of meer explosief toegenomen. In totaal werden 22 broedgevallen geconstateerd van de Steltkluit en alleen al in het Deltagebied broedden 45 paren Zwartkopmeeuwen. Grasmus, Paapje en Grote Karekiet lijken zich te herstellen van de klappen die er in de afgelopen jaren zijn gevallen. Er werden twee nieuwe vesti

gingsplaatsen van de Lepelaar vastgesteld. Eén paar broedde in een Kokmeeuwenkolonie bij Hoorn, 7 paren in Voornes duin. In het Naardermeer, waar problemen met Vossen ervoor hebben gezorgd dat er geen Lepelaars meer broeden, wordt geprobeerd de vogels zover te krijgen dat ze zich in bomen gaan vestigen... De totale Nederlandse Lepelaarpopulatie wordt voor 1989 geschat op ongeveer 400 paren.

Uiteraard zijn er ook soorten waarmee het niet goed gaat. De Roerdomp weet zich niet goed te hefstellen van de verliezen uit de winters 84/85, 85/86 en 86/87. Zeer slecht staat het er voor met het Woudaapje en de Korhaan. Van de eerste soort werden slechts 17 territoria gevonden. Hoewel dit waarschijnlijk niet de hele Nederlandse populatie betreft is wel duidelijk dat de Woudaap hier vrijwel is uitgestorven. Van de enkele duizenden Korhoen-paren (nou ja, paren) van enkele tientallen jaren geleden zijn er thans nog maar 30 over. Ook de Krooneend blijkt min of meer ongemerkt uit Nederland te verdwijnen. Alleen in het Vechtplassen-gebied is nog een kleine populatie aanwezig, vermoedelijk gaat het echter nog maar om ongeveer vijf paren! Zorgwekkend is de stand van de Grauwe Kiekendief. Ook van deze soort schommelt de populatiegrootte tussen de 2 en 8 paren. Neef Blauw blijkt zich vrijwel geheel op de Waddeneilanden te hebben terug getrokken. Bezoekers van het Texelse duingebied zullen er misschien vreemd van opkijken: buiten de Waddeneilanden wordt de Blauwe Kiekendief vrijwel nergens meer aangetroffen. Gooien we standvogels, deeltrekkers en echte wegtrekkers op drie grote hopen, dan zien we bij alle groepen sinds 1987 een toename van de aantallen. Voor wat de wegtrekkers betreft lijken enkele natte winters in Sabel-Afrika een heel gunstig effect te hebben gehad (SOVON-nieuws 2-2 en 2-4). Overigens!!! Ook U kunt meewerken aan het belangrijke werk dat SOVON in Nederland uitvoert. Uw VWG-bestuur kan U vertellen wat er allemaal te doen is.

Twee leden van onze Vogelwerkgroep, Cor Smit en Theunis Piersma, blijken ook de Engelse taal redelijk machtig te zijn, getuige hun omvangrijke bijdrage aan een recente IWRB publicatie. Hierin worden nieuwe populatiegrootteschattingen gepresenteerd van de steltlopersoorten welke overwinteren langs de kusten van West-Europa en West-Afrika. Het basismateriaal voor deze publicatie is aangedragen door de nodige honderden amateur ornithologen, waaronder uiteraard ook enkele tientallen Texelaars. Langs de West-Europese kust overwinteren in totaal 3,2 miljoen "zoute" steltlopers

(d.w.z. exclusief soorten als Kievit, Goudplevier, Watersnip, Kemphaan), langs de Afrikaanse kust (zuidelijk tot Ivoorkust) gaat het om een kleine 4 miljoen exemplaren. Samen met een 360.000 vogels uit het westelijk deel van de Middellandse Zee levert dit in totaal een kleine 7 miljoen vogels op. Al deze vogels overwinteren in een gebied dat wordt aangeduid met de term Oost-Atlantische vliegrouete, een gebied dat zowel de broedgebieden als de overwinteringsgebieden als de pleisterplaatsen tijdens de doortrek omvat. De Banc d'Arguin in Mauretanië (ruim 2 miljoen steltlopers) en de archipel van Bijagós in Guinee Bissau (een kleine miljoen) zijn de belangrijkste overwinteringsgebieden, maar de Nederlandse Waddenzee (met 430.000 steltlopers) doet het met een derde plaats bepaald niet slecht. Belangrijkste soort is de Bonte Strandloper (met ruim 2,1 miljoen exemplaren), gevolgd door de Scholekster, Kanoetstrandloper en de Rosse Grutto (alle ruim 800.000). Veel soorten blijken te zijn toegenomen in vergelijking tot een eerdere schatting van de populatiegroottes in Europa die dateert van een kleine 15 jaren geleden. In veel gevallen zijn meer complete tellingen de oorzaak van de vooruitgang, in een aantal gevallen zijn soorten echt in aantal vooruitgegaan. Voorbeelden van deze laatste groep zijn o.a. Scholekster, Bontbekplevier, Zilverplevier en Rosse Grutto. Het is niet allemaal rozegeur en maneschijn. Kanoetstrandloper, Bonte Strandloper en Tureluur blijken in Europa te zijn achteruitgegaan.

De nieuwe populatiegrootteschattingen hebben geleid tot het opstellen van nieuwe zogenaamde 1% normen, op basis waarvan wordt bekeken of de aantallen in een bepaald gebied aanwezige vogels van "internationale betekenis" zijn. Als er in een gebied van een bepaalde soort meer vogels aanwezig zijn dan de 1% norm aangeeft, kan dit een argument zijn om een dergelijk gebied voor te dragen als beschermd natuurgebied (IWRB Special Publication 9). Goede informatie over het wel en wee van deze vogels kan dus belangrijk zijn vanuit natuurbeschermingsoogpunt.

Wadvogeltellers opgelet! Uit betrouwbare bron is vernomen dat het notitieboekje van de coordinator van deze tellingen (hij wenst graag even anoniem te blijven), dat tijdens zijn verhuizing was zoekgeraakt, inmiddels weer boven water is. Krijgen we hopenlijk eindelijk nog eens wat te zien van die oude tellingen.

Fieke

Verslag van de weidevogelbescherming op Texel in 1989.

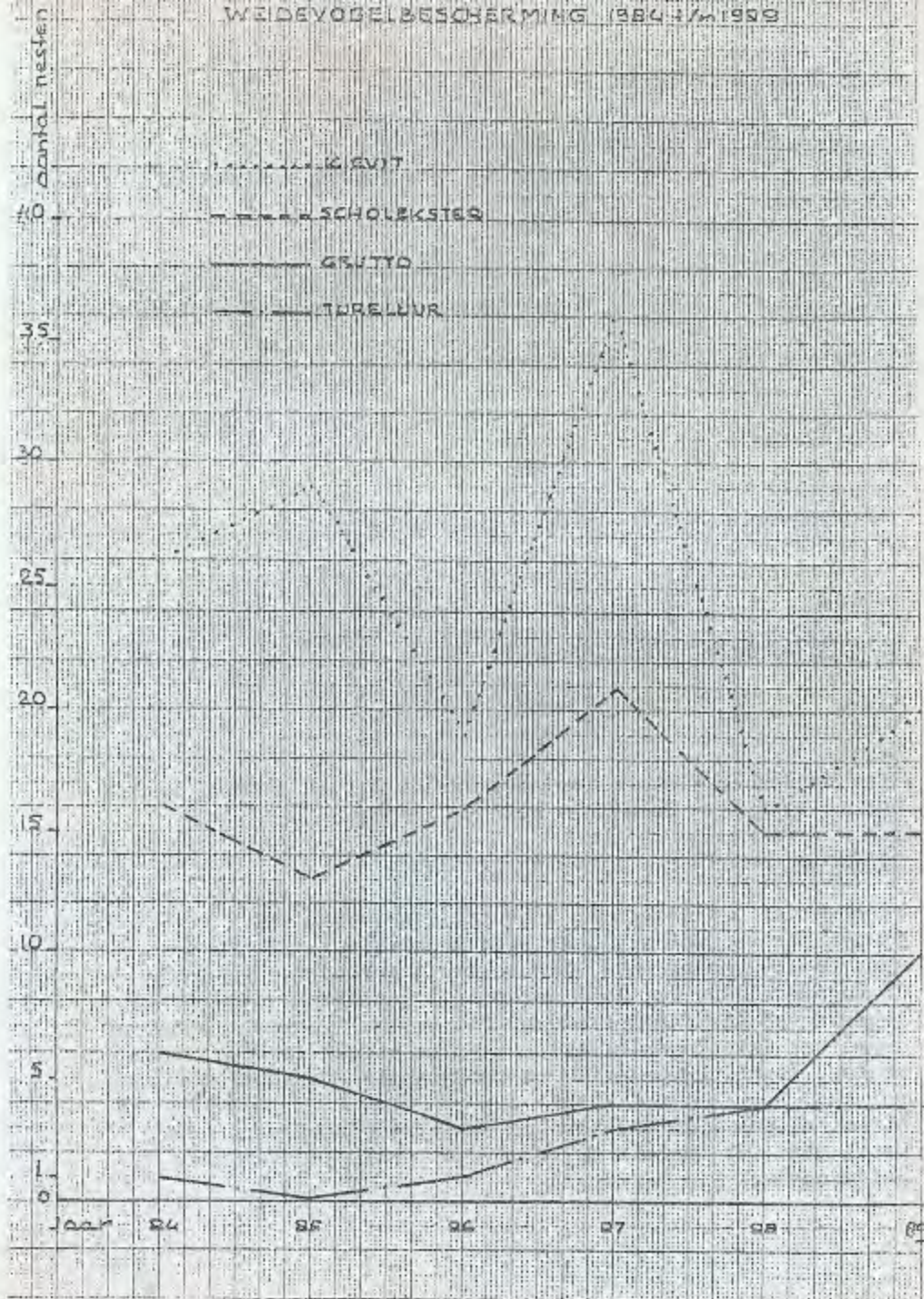
Inleiding.

Al hadden we in '88/'89 geen winters weer, op 21 maart wees de kalender aan dat het voorjaar aangebroken was. Door de lang uitgelopen herfst was het gras doorgegroeid, zodat het grasland er erg 'ruig' bij lag. Dit is niet een ideaal biotoop voor Kieviten. Toen ook de maand april erg koud en nat werd, startte het broedseizoen maar aarzelend. Enkele waren erg vroeg, maar de meesten erg laat. Grutto's die wel van wat ruiger land houden, kwamen dit jaar in een opgemaakt bedje. Dit was wel te merken aan het aantal broedpaartjes. Net als in '88 waren de nesten door de snelle grasgroei lastig te vinden. Mogelijk zijn daardoor nog enkele tureluurs en grutto's gemist. Na een natte aprilmaand kwam een zonnige en warme meimaand met als gevolg een vroege maaidatum. Omdat er erg veel nesten uitkwamen in dezelfde tijd als het maaien zijn er vrijwel zeker veel jonge vogels doodgemaaid. Ook het plaatsen van gele vlaggen in het land voor het maaien had maar gedeeltelijk succes, omdat de vogels nog te klein waren. Ook dit jaar konden de vroege broeders dit weer ontlopen. (Dus geen eieren meer uithalen voor 5 april!). Op het bouwland waren de omstandigheden wat beter. Vooral op het vroeg bewerkte land konden de Kieviten na de voorjaarsbewerkingen beginnen. Het aantal nesten op het bouwland was hoger dan in 1988. Er werden echter veel nesten, vooral door zilvermeeuwen leeggeroofd. Misschien is dit te wijten aan het geringe voedselaanbod op zee en is dit volgend seizoen weer wat beter. Ook in 1990 werd weer meegewerkt aan een driejarig onderzoek naar het nut van weidevogelbescherming. Dit was het laatste jaar en we zijn nieuwsgierig naar de resultaten die medio 1990 bekend worden.

Resultaten in 1989.

Waal en Burg ca. 125 ha. meest grasland

Kievit	46 paar wv 6 nesten verlaten
Scolekster	26 paar
Grutto	18 paar wv 2 verstoord met maaien dit is het dubbele van vorig jaar.

Waal en Burg vervolg

Tureluur	6 paar
Fazant	2 paar wv 1 verstoord met maaien
Wilde Eend	5 paar
Kleine Karekiet	3 paar
Gele Kwikstaart	10 territoria
Veldleeuwerik	20 territoria iets meer dan in 1988
Graspieper	8 territoria iets minder dan in 1988

Tienhoven ca. 30 ha. meest bouwland.

Kievit	16 paar wv 12 verstoord of gepredeerd.
Scholekster	7 paar
Grutto	2 paar
Wilde Eend	2 paar
Veldleeuwerik	max. 8 territoria
Witte Kwikstaart	1 paar

De Torenvalk bij fam. Kuip heeft dit jaar weer broedresultaat gehad.

Nabij Oudeschild 30 ha. bezocht.

Kievit	3 paar
Tureluur	4 paar
Grutto	2 paar

Hier werden enkele stokken weggehaald. Dat is jammer, want het is lastig om Tureluurs weer te vinden.

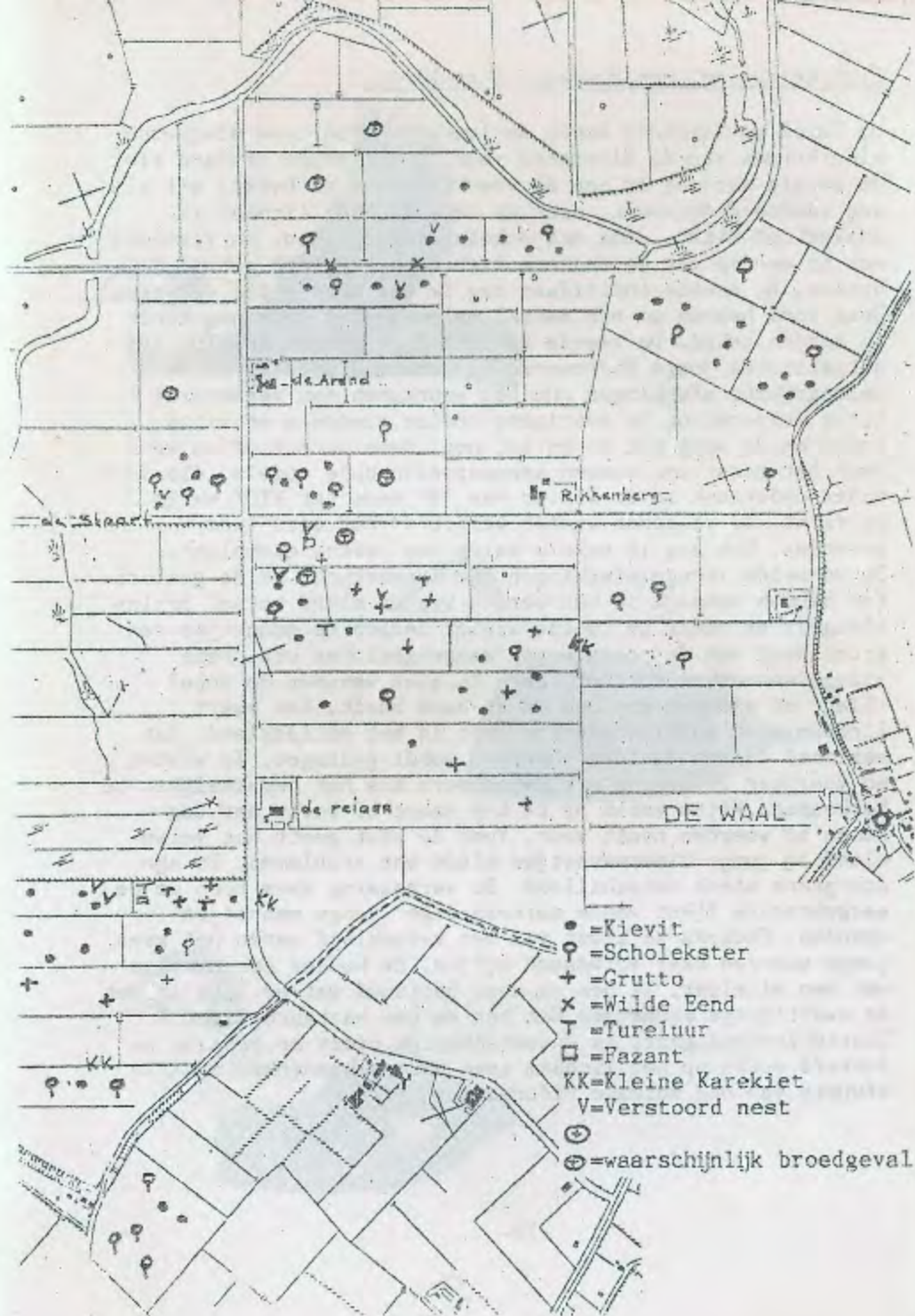
De Hemmer ca. 10 ha. bouw- en grasland.

Hier werden 5 Kieviten en 2 Grutto's gevonden.

Op een perceel wat vrij laat werd gescheurd t.b.v. aardappelteelt, werden nog 3 Scholeksters gevonden.

In tegenstelling tot 1988 werden dit jaar geen late vervolglegfels van Kieviten gevonden. Dit was wel verwacht omdat er nogal wat late legfels verloren waren gegaan door het vroege maaien. Kennelijk spelen de weersomstandigheden hier ook een rol in.

Al met al was 1989 ondanks het mooie weer toch maar een matig jaar wat betreft de broedvogelresultaten van onze weidevogels.

Eidereenden met een afwijkend verenkleed.

Op Texel en Vlieland komen de laatste jaren twee afwijkende kleurvormen van de Eiderreed voor. Vanaf enige afstand ziet de eerste variant er aan de voorkant (kop en borst) uit als een adulte Eiderwoerd, maar de rest van het lichaam is donker tot zwart, soms met enkele lichte veren. De vleugels van de eenden met de donkere lichamen lijken ook geheel donker, bij enkele individuen zag ik een paar witte dekveren. Deze vorm hebben we een aantal malen gezien maar nog nooit in handen gehad. De tweede variant lijkt op een tamelijk ver uitgekleurde jonge Eiderwoerd in eerste winterkleed. De belangrijkste afwijkingen zijn het voorkomen van verspreide witte dekveren op de overigens bruine vleugels en witte veren op de wang tot boven het oog. Deze vorm troffen we voor het eerst aan tussen aangespoelde dode vogels, die voor nader onderzoek in de winter van '87 naar het NIOZ waren gebracht. De volgende winter werden er nog eens twee gevonden. Ook zag ik enkele malen een levend exemplaar. De vermelde vleugelafwijkingen zijn kenmerkend. Beide geslachten hebben namelijk in hun eerste winter altijd totaal bruine vleugels en vanaf de tweede winter hebben de mannetjes een groot deel van de voorvleugel aaneengesloten wit. Deze vleugelkenmerken zijn het beste te zien wanneer de vogel vliegt of wanneer men hem in de hand heeft. Een zwart lichaam komt bij Eiderwoerden voor in het eclipskleed, dat maximaal tussen juni en november wordt gedragen. In winter en voorjaar is deze zwartlijvige vorm dus het gemakkelijkst te herkennen. Witte veren op de kop naast of boven het oog komen bij woerden nooit voor. Voor de rest geeft het verenkleed bij jonge Eidermannetjes altijd wat problemen. Ze zijn doorgaans sterk verschillend. De verrassing kwam toen we de aangebrachte lijken vande merkwaardige 'jonge mannetjes' openden. Ondanks de kleur van het verenkleed waren het geen jonge woerden maar volwassen wijfjes. Ze hadden een ovarium met een eileider. Ik ben nu zeer benieuwd wat er loos is met de zwartlijvige mannetjes. Dat het om een bastaard Eider X Zwarte Zeeëend gaat, is onwaarschijnlijk omdat er behalve de donkere veren op het lichaam geen andere kenmerken zijn die afwijken van een normale Eiderreed.

afwijkende
"zwarte man"

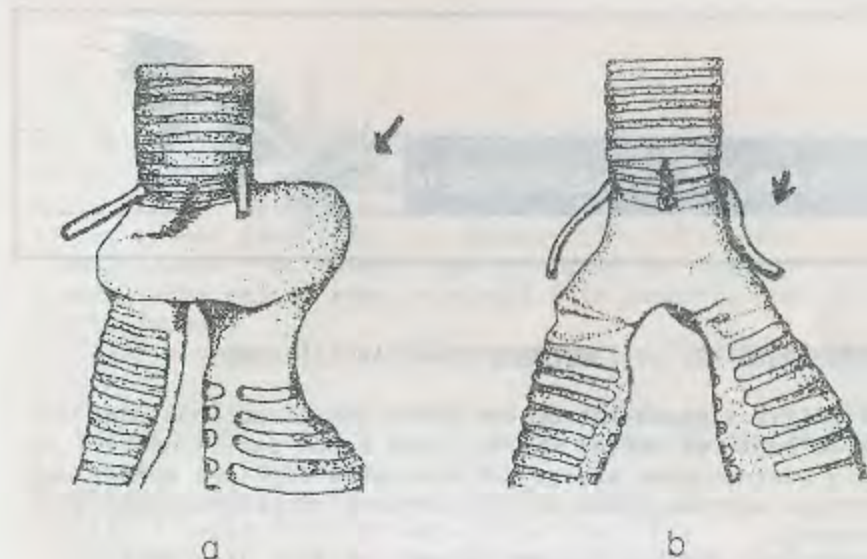

Normale ♂

Uit de literatuur is het bekend dat vrouwelijke vogels door een verschuiving in de verhouding tussen vrouwelijk en mannelijk hormoon bij de eerstvolgende rui een verenkleeed krijgen met duidelijk mannelijke kleurpatronen. Zo'n verschuiving in de hormoonbalans kan experimenteel ontstaan door hormooninjecties en ook door castratie. Van nature kan het voorkomen door een afwijking of beschadiging van de geslachtsklieren. Dit laatste kan worden veroorzaakt door een ziekte, een gezwel of door ouderdom. Een van de vogels was geringd als normaal wijfje en was minstens 21 jaar oud toen ze als 'jong mannetje' werd gevonden. Het is dus heel goed mogelijk dat het hier om een ouderdomsverschijnsel gaat. Een tweede hypothese is dat de hormoonbalans van deze vogels is verstoord door de hoge belasting van ons kustwater met producten van de chemische industrie. Verder onderzoek zal moeten aantonen welke hypothese juist is.

twee adulte Eiderwijfjes in mannelijk kleed

vertakking van de luchtpijp van de Eidereend
a ♂, b ♀

Een en ander maakt weer eens duidelijk dat we van vogels in het veld niet met 100 % zekerheid het geslacht kunnen bepalen. Eigenlijk moet men het dier openen om te zien of het een zaadbal of een eierstok heeft. Bij minder frisse lijken zijn de organen in de buikholte soms al helemaal vervloeid en dan is er niets te vinden. Gelukkig is er bij de meeste eenden (maar niet bij oa. de Zwarte Zeeëend) een secundair geslachtskenmerk op de vertakking van de luchtpijp. Deze vertakking is te vinden net onder waar de strot in het lichaam verdwijnt. De luchtpijp is grotendeels van kraakbeen en verteert pas als al het vlees is weggerot. Zit er aan één kant van de vertakking een blaas dan is het een mannetje, en zijn beiden zijden gelijk dan is het een vrouwtje. De leeftijd doet er niet toe, het verschil is al bij het embryo in het ei te zien. Mocht u dergelijke afwijkende Eidereenden dood of levend in handen krijgen dan zouden we ze graag willen onderzoeken ook als een eventueel kadaver minder vers is!

C.Swennen, NIOZ 02220-19541, huis 12123.

(Voor meer informatie over dit onderwerp verwijzen we naar de leesmap, waarin onderstaand artikel is opgenomen:
Swennen C., Duiven P., & Wintermans G.J.M. 1989. Abnormal plumage in possibly senile female Eiders *Somateria mollissima*. *Wildfowl* 40: page 127-130. Red.)

WAARNEMINGEN NR. 49 (DECEMBER 1989/JANUARI 1990)

Door stijve vingers van de kou zodat pen of potlood niet meer te hanteren waren, kan het niet komen dat ik maar weinig waarnemingen kreeg. Het zou natuurlijk wel kunnen dat de nodige aantekeningblaadjes (of complete notitieboekjes) zijn weggewaaid!

Door al die wind was januari natuurlijk niet zo'n beste maand om er op uit te gaan. Ondertussen zijn we al lang vergeten dat december begon met een vorstdag. Dat wil zeggen het kwik kwam ook overdag in de schaduw niet boven nul. Tot en met 4 december bleef het 's nachts vriezen. Daarna kregen we niets meer dat op kou of winter leek. Daarom zijn er nogal wat waarnemingen gedaan van 'zachte-winter-blijvertjes'.

In de polders was het zoals de laatste jaren gebruikelijk, voor de ganzen- en zwanenliefhebbers goed vogelen met recordaantallen Kleine Zwanen en gedurende enige tijd zelfs een Roodhalzgans.

Als deze Skor bij U in de bus glijdt zijn (als het zo zacht blijft) de eerste Grutto's en Lepelaars wel weer terug. Snel deze rubriek even doornemen en dan.....er op uit dus!

ROODKEELDUIKER - 31-12 een twintigtal heen en weer vliegend bij de Sluftermond (VWG-T) en een 'binnendijk-melding': 24-1 1 ex. Eijerlands kanaal nabij Roggesloot (CvS).

PARELDUIKER - 6-1 1 ex. met gewonde poot in De Roggesloot (diverse wrns).

ROERDOMP - 26-12 1 ex. De Slufter (Koen v.d.Meer). Er zwerven kennelijk weer exemplaren rond!

KLEINE ZWAAN - diverse tellingen kwamen binnen: 3-12 351 ex. (LD), 6-12 380 ex. (PP), 26-12 377 ex. (BB), 3-1 526 ex.

(!!)(AxD), daarna weer wat minder met 6-1 333 ex. (CvS&MvW)

tot 367 ex. op 28-1 (AD&SD). De jongenpercentages die geteld werden wisselde per groep van 18 tot 24%.

WILDE ZWAAN - 31-12 1 ex. Polder Eijerland (DS e.a.) en 31-12 tot en met 14-1 1 ad. ex. Horsmeertjes (div. wrns.)

(Zwarte Zwaan - er vliegen weer een paar van deze Australische exoten rond, maximaal 3 in januari, soms bij de Kleine Zwanen)

RIETGANS - maximaal ca. 1800 ex. op 4-1 in Polder Eijerland (PP).

KOLGANS - 5-1 8 ex. Polder Eijerland (AxD), 14-1 4 ex. Waal en Burg (DS&FR), 20-1 1 ex. Dijkmanshuizen (DS) en 28-1 1 ex. tussen de Rietganzen (AD&SD).

BRANDGANS - 30-12 6 ex. Waal en Burg (GW).

ROTGANS - begin december max. 5.000 ex. (PP).

'WITBUIKROTGANS'- 20-1 1 ex. tussen grote groep op Zeeburg (CZ&MvW).

ROODHALSGANS - 25-12 1 ex. bij Rotganzen, Zeeburg (BB) en 5-1 1 ex. aldaar (AxD). Zou ook de 2e week van januari nog gezien zijn.

Dit is het vijfde exemplaar voor Texel.

(Nijlgans - een record voor Texel wat aantal betreft: 28-1 14 ex. op weiland bij Nieuwe Schild (AD&SD))

KRAKEEND - een hoog winteraantal op 14-1 in Geul en Horsmeertjes met 30 ex. totaal (AD).

NONNETJE - 23 en 29-1 1 mannelijk ex. De Schans (HH).

GROTE ZAAGBEK - 14-1 1 mannelijk ex. Horsmeertjes (AD).

RUIGPOOTBUIZERD - in dec. en jan. enkele waarnemingen in Westerduinen-Bollekamer (AD, LD) en 2-12 1 ex. de Schorren (CvS).

SMELEKEN - in december werden 4 ex. gemeld en in januari 2 (div. wrns).

KRAANVOGEL - 20-1 2 ex. opvliegend uit weiland bij Den Hoorn en naar het zuiden koersend (L.Sandbergen en M.Geertsema). Winterwaarnemingen waren van Texel niet bekend!

KLUUT - 3-1 15, 21-1 30 en 28-1 35 ex. in Wagejot (resp. AxD, CvS&MvW en AD&SD).

KANOETSTRANDLOPER - 3-12 meer dan 1.000 ex. De Schorren e.o. (LD) en 31-12 40 ex. De Slufter (VWG-T).

KEMPHAAN - 6-1 51 ex. Wagejot (CvS&MvW), maar op 14-1 100 ex. bij Weegeswaal (DS&FR).

GRUTTO - in december en januari van 3 tot 8 ex. in De Mok (FW). Wellicht behoren deze exemplaren tot de ondersoort islandica.

WITGATJE - 4-12 1 ex. Pontweg (PW), 14-1 3 of 4 ex.

Weegeswaal (DS&FR) en 1 ex. De Kuil (AD) en 30-1 1 ex. Waal en Burg (PW). Dit is echt een soort die alleen tijdens dit soort slappe winters gezien wordt.

ROSSE FRANJEPOOT - 30-1 1 ex. haven het Horntje (PW e.a.). Ook de eerste dagen in februari nog aanwezig.

DWERMEEUW - 25-12 2 ex. foeragerend tussen Oudeschild en Ceres, 5-1 1 ex. aldaar dood en 23-1 1 ex. foeragerend (HH). Mogelijk overwinterden deze dieren langs de dijk. Op 29-1 tenslotte 2 ad. en 1 juv. ex. Nioz-haven (PW).

'BRITSE KLEINE MANTELMEEUW' - 19-1 1 ad. ex. met olie op de buik tussen de Zilvermeeuwen op akker nabij de Ruige Hoek (AD). Winterwaarnemingen zijn heel zeldzaam, zeker van deze ondersoort.

KLEINE ALK - 3-11 1 ex. dood bij Ceres (HH).

PAPEGAARDUIKER - 24-1 1 waarschijnlijk jong ex. plat gereden op weg nabij IJzeren Kaap (al enige dagen eerder) (CvS).

Leefde het dier nog vlak voor het ongeluk of was het een over de dijk geraakt kadaver?

HOLENDUIF - in december en januari tot maximaal 48 ex. tussen De Dennen en Den Hoorn, vaak bij Houtduiven (AD&SD). Het loont soms best de moeite groepen 'gewone' vogels nader te bekijken, zie bij de Kleine Mantelmeeuw en verderop bij de Kauw.

RANSUIJL - 21-1 1 ex. midden in Den Burg (Weverstraat)! (fam. Huisman).

VELDUIJL - iets minder raar, maar wel een vreemd (mooi) gezicht: 2-12 1 ex. 's avonds jagend tussen straatlantaarns op het verlaten TESO-opstel terrein van het Horntje (AD).

STRANDLEEUWERIK - 31-12 16 ex. De Slufter (VWG-T).

PESTVOGEL - een kleine toevoer: 2-12 2 ex. Schildereind (WE), 31-12 1 ex. roepend overvliegend De Geul (PW e.a.), 6-1 4 ex. Molendwarsstraat (DS), 8-1 4 ex. Wilhelminalaan (WW) en 25-1 1 ex. Keesomlaan (P. Beemsterboer) (alle waarnemingen op één na dus in Den Burg).

ROODBORSTTAPUIT - 31-12 1 mannetje en 1 vrouwtje bij paal 9 (PW) en 1-1 1 mannelijk ex. Eijerlandse duinen.

KRAMSVOGEL - veel overwinteraars dit jaar: op 5-1 tenm. 400 rond Den Hoorn en 120 bij Ruige Hoek (AD). Elders natuurlijk nog meer zodat er waarschijnlijk enige duizenden overwinterden.

ZANGLIJSTER - in januari diverse malen 1 ex. Ruige Hoek (AD&SD); hoewel de soort in zachte winters wel meer overwintert hoor en zie ik er nooit veel van.

TJIFTJAF - een laat exemplaar eindigde onfortuinlijk: 22-12

1 dood verkeersslachtoffer Vuurtorenweg (CvS).

VUURGOUDHAANTJE - 7-1 tenminste 1 ex. Slingerweg, Den Burg (DS).

Januariwaarnemingen zijn zéér schaars.

'RUSSISCHE KAUW' - in januari 2 + 1 + 2 + 3 in groepjes Kauwen rond Den Hoorn (AD). Deze ondersoort is op niet te grote afstand vrij gemakkelijk te herkennen door z'n witte vlekken in de zijkant van de hals. In bijna elke groep Kauwen zitten er waarschijnlijk wel een paar. Ik ben benieuwd hoeveel er eigenlijk in de winter op Texel voorkomen.

KNEU - ook profiterend van de zachte winter: 1-1 30-tal overvliegend Ruige Hoek (AD) en 31-1 ca. 25 ex. nabij EcoMare (K. Kuip).

FRATER - 3-12 ca. 25 ex. noordelijk deel De Schorren (LD) en 31-12 75-80 ex. op bouwland nabij Groene Weg/Zanddijk (DS&GW&MW).

SNEEUWGORSE - geregeld gezien, de meeste op 4-1 40 ex. De Hors en 6-1 120 ex. De Slufter (AxD).

RIETGORSE - 20-1 1 ex. roepend overvliegend De Ruige Hoek (AD).

De volgende waarnemers werden met initialen genoemd: BB=Bert Bos, AxD=Axel Degen, AD&LD&SD=Adriaan, Lieuwe en Sytske Dijkse, FR=de heer Frieling, HH=Henk Hin, PP=Piet Postma, CvS=Carlo van Seggelen, DS=Dick Schermer, VWG-T=Vogelwerkgroep Texel, GW=Giel Witte, MW=Marco Witte, MvW=Mignon v.d.Wittenboer en (lest-best) PW= Peter v.d.Wolf.

Waarnemingen voor de volgende aflevering van deze rubriek (dat is de vijftigste!) kunnen ingeleverd worden tot en met 31 maart 1990 bij de samensteller: Adriaan Dijkse,

de Ruige Hoek,	p/a EcoMare,
Rommelpot 7,	of Ruyslaan 92,
1797 RN DEN HOORN TX	1797 AZ DE
	KOOG TX
02220-19231	02220-17741

Februari

Des morgens slaat een vink het eerste zanggeluid
klinkklaar door 't wild gebrei der afgejaagde bomen.
Twee crocusknoppen zijn tussen het grasvuil uit
paars van de kou en maagdiijk preuts omhoog gekomen.

Er is iets onvertelbaar heerlijk in de lucht.
Een mild moment van zon tussen de regenstromen
en dolle vlagen storm, die met een nieuwe vlucht
van potloodblauwe wolken zijn omlaag gekomen.

Een mitrailleurvuur hagel op de vensterruit
breekt toch niet meer 't verbond van luisteren en dromen.
Een crocus ligt kapot... maar in een pauze tuit
hardnekkig 't hoog getink van vinken in de bomen.

Jan H. de Groot